

**ИННОВАЦИОН ҲАМКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШИ
МУАММОЛАРИ**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.6.6.053>

*Мукумова Дилрабо Инатовна,
“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш
муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети доценти*

*Ярова Севара Баходир кизи,
“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш
муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети таянч
докторанти*

Аннотация. Професионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликдаги фаолиятини ташкил этиши муаммоларида - илмий адабиётларда ва педагогик амалиётда ўрганилаётган муаммонинг қиёсий таҳлили утказилиб, «професионал педагогик фаолият», «професионал фаолиятга тайёрлик» тушунчаларининг моҳияти ва тузилиши компетенция парадигмаси контекстида таҳлил қилинади.

Калит сўзлар. Инновацион ҳамкорлик, професионал креативлик, методик таъминот, индивидуал таълим траекториялари, эҳтиёжлар, компетенция, бошқарув, ҳалқаро тажриба, концепция.

**ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО
ИННОВАЦИОННОМУ СОТРУДНИЧЕСТВУ**

*Мукумова Дилрабо Инатовна,
Национальный исследовательский университет «Ташкентский
институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства»,
доцент*

*Ярова Севара Баходир кизи,
Национальный исследовательский университет «Ташкентский
институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства»
докторант*

Аннотация. В проблематике организации инновационной совместной деятельности при подготовке педагогов профессионального образования - проведен сравнительный анализ проблемы, изученной в научной литературе и педагогической практике, проанализированы сущность и структура понятий «профессиональная педагогическая деятельность», «подготовка к профессиональной деятельности» в контексте парадигмы компетентности.

Ключевые слова. Инновационное сотрудничество, профессиональное творчество, методическое обеспечение, обучение личности, ресурсы, компетентность, менеджмент, международный опыт, концепция.

**PROBLEMS OF ORGANIZING INNOVATIVE COOPERATION
ACTIVITIES**

*Mukumova Dilrabo Inatovna
National Research University «Tashkent Institute of Irrigation and
Agricultural Mechanization Engineers», Associate Professor*

*Yarova Sevara Bahodir kizi National
Research University «Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural
Mechanization Engineers» doctoral student*

Annotation. In the problems of the organization of innovative joint activities in the training of teachers of vocational education, a comparative analysis of the problem studied in the scientific literature and pedagogical practice is carried out, the essence and structure of the concepts of «professional pedagogical activity», «preparation for professional activity» in the context of the competence paradigm

are analyzed.

Keywords. Innovative cooperation, professional creativity, methodological support, personal training, resources, competence, management, international experience, concept.

Ўзбекистонда халқаро таълим стандартлари асосида олий малакали мутахассислар тайёрлаш учун зарур шарт-шароитлар яратилмоқда. Хусусан, Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида “индивидуал таълим траекторияларига асосланган, талабаларда креатив фикрлаш, амалий кўникмаларни шакллантиришга қаратилган ўқув режалар ишлаб чиқиш орқали талабалар қизиқишлари ҳамда кадрлар буюртмачилари эҳтиёжларига мувофиқ таълим дастурларини шакллантириш, ўқув жараёнида компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш” каби муҳим вазифалар белгиланган. Бу эса бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлиги сифатини ошириш билан бир қаторда, олий профессионал таълим соҳасида бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларининг инновацион ҳамкорлик фаолиятини ривожлантириш заруратини юзага келтиради.

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этишнинг методик таъминотини яратишда таълим муассасаси Низомида кўзда тутилган барча зарурий шароитларни ўрганган ҳолда ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш;

- кадрларни тасдиқланган ўқув режа ва дастурларига мувофиқ давлат таълим стандартлари талаблари даражасида хомий ташкилотлар тавсияларини эътиборга олган ҳолда бўлажак касб таълим ўқитувчилари учун йўриқнома яратиш;

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион таълим методикасини яратиш мақсадида йўналтирилган намунавий истиқболли режалар ишлаб чиқиш;

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этиш мақсадида корхоналарнинг илмий – техник ва технологик муаммолари асосида портал шакллантириш;

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этишнинг методик таъминотини ташкил этишда талабаларга ўқув дастурларига қўшимча равишда ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси ва унинг тасарруфидаги таълим муассасалари етук мутахассислари томонидан соҳада олиб борилаётган ислохатлар, мавжуд муаммолар, эришилаётган ютуқлар, илғор техника ва технологиялар ҳамда стратегик йўналишларга бағишлаб ўқиладиган маъруза ва давра суҳбатларини ташкил этиш режасини ишлаб чиқиш;

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этишда соҳасига фидойий ва юқори сифат даражасида дарс бераётган ҳамда тадқиқотлар бажараётган профессор-ўқитувчилар ва иқтидорли ҳамда жамоат ишларида фаол бўлган талабалар билан ишлаш ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш;

- бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этишнинг методик таъминотини ташкил этишда фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини йўлга қўйиш ва такомиллаштиришда “Устоз шогирд тизими” фаолиятини ривожлантириш, илмий-тадқиқот ишлари доирасида иқтидорли талабаларни ҳар томонлама қўллаб қувватлаш бўйича ишланмалар яратиш;

Ҳозирги замон шароитида кўп босқичли профессионал таълими тизими мутахассисларни тайёрлашни, шахс ва жамиятнинг таълимий эҳтиёжларини максимал даражада қондириш, касбий тайёрлашни дифференциялаштиришни оптималлаштиришнинг муҳим йўналиши ҳисобланади. Узлуксиз касбга тайёрлашнинг энг асосий ўзига хослиги изчиллик тамойилига амал қилиш, таълим мақсадларига эришишда анъаналарга таяниш ҳисобланади.

Айни пайтда илмий техник тараққиётнинг инновацион ривожланиши,

билимларнинг тезлик билан янгиланиши бўлажак профессионал таълим мутахассисларнинг замонавий шароитларга тез мослашиши ҳамда ўқув-билиш мотивларини эгаллашларига интилишини талаб этади. Бу эса бўлажак мутахассисларни мустақил изланишга, касбий муаммоларни мустақил ечиш, унга ижодий ёндошишга ўргатиш, шу билан бирга назария ва амалиёт бирлиги асосида ишлаб чиқариш жараёнидаги билим, кўникма ва малакаларга эга бўлиш ларидаги фаолликни заруриятини туғдиради. Шунинг учун ҳам, бугунги кунда фаол, изланувчан, интеллектуал, бошқарувчанлик қобилиятига эга, касбий маданиятли, рақобатбардош, креатив фикрловчи мутахассисларни тайёрлаш жараёни узлуксиз таълим тизимининг энг асосий вазифаларидан бўлиб, бунда олий таълим муассасаларида бўлажак профессионал таълим мутахассисларини ва ишлаб чиқариш ходимларини дуал таълим тизими асосида касбий фаолиятга тайёргарлигини такомиллаштириш муҳим илмий-амалий аҳамият касб этади.

Шу жумладан, мамлакатимизда таълим тизимини модернизациялашга, жумладан, олий таълимни модернизациялашга қаратилган салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Бунда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сонли “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармонида кўрсатилган вазифаларни бажариш муҳим аҳамиятга эга.

Бугунги кунда республикада 114 та олий таълим муассасаси мавжуд бўлиб, улардан 93 таси маҳаллий ҳамда 21 таси хорижий олий таълим муассасаси ва уларнинг филиаллари ҳисобланади. Жумладан, сўнгги 3 йилда янги 6 та олий таълим муассасаси, 17 та филиал ва 14 та хорижий олий таълим муассасаси филиали ташкил этилди. Кадрлар бунортмачилари таклифлари асосида Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификаторига 329 та таълим йўналиши ва 582 та магистратура мутахассислиги киритилди.

2019/2020 ўқув йилида 59 та олий таълим муассасасида сиртки таълим, 10 та олий таълим муассасасида кечки таълим шакли жорий этилди.

Республика олий таълим муассасаларида таҳсил олаётган талабалар сони бакалаврият таълим йўналиши бўйича 410 минг, магистратура мутахассислиги бўйича эса 13 минг нафарни ташкил қилиб, сўнгги 3 йилда 1,7 бараварга ошди. Талабаларнинг 54,8 фоизи гуманитар ва педагогик, 25,2 фоизи ишлаб чиқариш-техник, 5,2 фоизи ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ, 5,9 фоизи қишлоқ ва сув хўжалиги, 4,4 фоизи соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот, 4,5 фоизи хизмат кўрсатиш билим соҳаларига оид таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича таҳсил олмоқдалар.

Магистратура талабаларининг 40,8 фоизи гуманитар ва педагогик, 23,3 фоизи ишлаб чиқариш-техник, 13,3 фоизи ижтимоий соҳа, иқтисод ва ҳуқуқ, 5,9 фоизи қишлоқ ва сув хўжалиги, 13,5 фоизи соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот, 3,2 фоизи хизмат кўрсатиш билим соҳаларига оид таълим йўналишлари бўйича таҳсил олмоқдалар.

Республиканинг 16 та олий таълим муассасасида 2018/2019 ўқув йилидан бошлаб хорижий олий таълим муассасалари билан ҳамкорликда қўшма таълим дастурлари асосида кадрлар тайёрлаш фаолияти йўлга қўйилди.

Ўзбекистон Миллий университети ҳузурида Нанотехнологияларни ривожлантириш маркази, Яримўтказгичлар физикаси ва микроэлектроника илмий-тадқиқот институти, Биофизика ва биокимё институти, Интеллектуал дастурий тизимлар илмий-амалий маркази ташкил этилди.

Сўнгги 3 йилда олий таълим муассасаларининг 1 611 нафар профессор-ўқитувчиси хорижий олий таълим муассасаларида стажировка ўташи ва малака ошириши таъминланди. Халқаро ҳамкорлик доирасида хорижий олий таълим ва илмий муассасалар магистратура мутахассислигига 112 нафар, докторантурасига 51 нафар ёшлар таълим олишга қабул қилинди.

«Эл-юрт умиди» жамғармаси орқали 46 нафар профессор-ўқитувчининг Канада, Буюк Британия ва Италия давлатларида стажировка ўташи таъминланди.

2017 - 2019 йилларда таълим жараёнига 1 154 нафар хорижлик юкори малакали педагог ходим ва олим жалб этилди (АҚШдан 94 нафар, Европа мамлакатларидан 445 нафар, Осиё мамлакатларидан 299 нафар, МДХ мамлакатларидан 316 нафар).

Амалга оширилган ва амалга оширишни режалаштирилган барча ишлар қаторида профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликдаги фаолиятини ташкил этиш муаммоларини ўрганиб чиқиб чора-тадбирлар режасини яратиш - ҳозирги вақтда бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлаш сифатини оширишга қаратилган таълим мазмуни ва технологиясида инновациялар кенг жорий этишни талаб қилади.

Бунга муштарак равишда, профессионал таълим тизимида тегишли таълим дастурлари жорий этилган касб-хунар мактаблари, коллежлар ва техникумлардан иборат профессионал таълим муассасалари тармоғи яратилди.

Унга биноан, касб-хунар мактабларида:

- мактабларнинг 9-синф битирувчиларига 2 йиллик кундузги таълим берилиши, ўқувчилар Давлат бюджети ҳисобидан базавий ҳисоблаш миқдорининг бир баравари миқдорида ойлик стипендия ҳамда уч маҳал овақат билан таъминланиши;

коллежларда:

- камида умумий ўрта маълумотга эга бўлган шахсларга касблар ва мутахассисликларнинг мураккаблигидан келиб чиққан ҳолда 2 йилгача муддатда кундузги, кечки ва сиртки таълим шаклларида давлат буюртмаси ҳамда тўлов-контракт асосида таълим берилиши;

техникумларда:

-умумий ўрта маълумотга эга бўлган шахсларга касблар ва мутахассисликларнинг мураккаблигидан келиб чиққан ҳолда 2 йилдан кам бўлмаган муддатда кундузги, кечки ва сиртки таълим шаклларида давлат буюртмаси ҳамда тўлов-контракт асосида таълим берилиши, битирувчилар ўз соҳасига мос бакалаврият таълим йўналишлари бўйича кириш имтиҳонларисиз яқка тартибдаги суҳбат орқали олий таълим муассасаларида 2-курсдан ўқишни давом эттириш ҳуқуқига эга бўлиши белгилаб қўйилди.

Пировардида мазкур йўналишларда таҳсил олаётганлар нафақат зарур билимларни ўзлаштиришяпти, муносиб касб эгаси бўлишга интилмоқда, балки улар бошқаларга ҳам ўрнак бўлган ҳолда, жамиятга ўзларидаги кўникма ва тажрибани уйғунлаштирган интеллектуал капитал билан кириб боришлари учун мустақкам замин яратилди.

Юқоридаги фикрлардан келиб чиққан ҳолда, профессионал таълим соҳасида кадрлар тайёрлаш жараёнига инновацион ҳамкорликни жадал суръатларда татбиқ этишни назарда тутати.

Бўлажак профессионал таълим ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ҳамкорликни ташкил этишнинг методик таъминотини такомиллаштириш масаласининг яна бир долзарблиги шундаки, Олий таълим муассасалари ва ишлаб чиқариш корхоналари ўртасида манфаатли ҳамкорликнинг ривожланмаганлиги туфайли, олий таълим муассасаларида мутахассисликлар бўйича тайёрланаётган айрим битирувчилар ўзларига иш ўрни топа олмай бутунлай бошқа соҳаларда ишлаши ва жойларда ташкил этилаётган ишлаб чиқариш корхоналарида, замонавий касбий билим, кўникма ва малакага эга бўлган мутахассислар камчиликни ташкил этиши ва уларга бўлган эҳтиёж тобора ортиб боришидир. Бу каби муаммоларни ҳал этишда олий таълим муассасалари ва ишлаб чиқариш корхоналари ўртасида манфаатли ҳамкорликни йўлга қўйиш ва ўзаро ҳамкорлик муносабатларни янада фаоллаштиришни талаб этади. Бундай муносабатлар олий таълим муассасалари билан корхоналар, иш берувчилар ва меҳнат органлари ўртасида (яъни таълим муассасалари маҳсулотининг барча истеъмолчилари билан) ўрнатилди.

Фойдаланилган адабиётлар:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 апрелдаги ПФ-5987-сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 11 июлдаги ПҚ-4391-сон «Олий ва ўрта махсус таълим тизимида бошқарувнинг янги тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори.

Зайниддин Худойбердиев “Халқ сўзи” газетаси.14 Декабрь 2020 й.

А.Набиев. Янги авлод дарсликларини яратишда таълим методларини уйғунлаштиришнинг долзарблиги (“Материаллар қаршилиги” ва “Техник механика” фанлари мисолида). Kasb-hunar ta’limi No1, 2020.